

Osnovna šola KIDRIČEVO
s podružnico Lovrenc na Dravskem polju
in enoto Vrtec Kidričevo

NASLEDSTVO NA KMETIJAH

Geografija

Raziskovalna naloga

Avtorici: Tjaša Vindiš, 9. b
Sonja Topolovec, 9. a

Mentorica: Klavdija Murko, prof. geo. in zgo.

Kidričevo, 2018

Zahvala

Za vse nasvete in usmerjanje pri izdelavi raziskovalne naloge se zahvaljujema mentorici ge. Klavdiji Murko.

Hvala g. Milanu Unuku, predsedniku Strojnega krožka Dravsko polje in g. Francu Stojnšku, predsedniku Strojnega krožka Žetalec, da sta nas vključila na zasedanje letnih občnih zborov.

Zahvala za pomoč in posredovan anketni vprašalnik gre tudi izr. prof dr. Črtomirju Rozmanu iz Fakultete za kmetijske in biosistemske vede Maribor.

In navsezadnje, hvala vse kmetovalcem, ki so z veliko mero razumevanja izpolnjevali obširni anketni vprašalnik. Brez vas te naloge ne bi bilo.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
1.1 Cilji naloge in namen	6
1.2 Raziskovalne hipoteze	7
1.3 Raziskovalne metode	7
2 TEORETIČNI DEL.....	8
2.1 Kaj je nasledstvo?.....	8
2.2 Nasledstvo na kmetiji in družina.....	8
2.3 Dejavniki in izbira naslednika	9
2.4 Dravsko polje.....	9
2.4.1 Naravnogeografske značilnosti	9
2.4.2 Kmetijstvo.....	10
2.5 Haloze	11
2.5.1 Naravnogeografske značilnosti	11
2.5.2 Kmetijstvo.....	12
2.6 Posledice opuščanja kmetijstva	14
3 RAZISKOVALNI DEL	15
3.1 Metodologija	15
3.2 Analiza anketnega vprašalnika Dravsko polje.....	15
3.3 Analiza anketnega vprašalnika Haloze	20
4 RAZPRAVA.....	24
5 ZAKLJUČEK	25
6 VIRI IN LITERATURA.....	27
7 PRILOGE	29

KAZALO SLIK

Slika 1: Kmetije na Dravskem polju, Občina Kidričevo	10
Slika 2 : Velikost in razporeditev kmetij Spodnjega Podravja leta 2007	11
Slika 3: Dna dolin na območju Haloz pokrivajo predvsem travniki	13
Slika 4: Območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami, kamor sodi tudi območje Haloz	13
Slika 5: Glavna kmetijska dejavnost	15
Slika 6: Ste o predaji kmetije že s kom govorili?	17
Slika 7: Se je dedič že obvezal za prevzem	18
Slika 8: V kakšnem sorodstvu je z vami naslednik kmetije?	18
Slika 9: Kje je naslednik trenutno zaposlen?	19
Slika 10: Ali ima naslednik že sedaj kako dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on?	19
Slika 11: Glavna kmetijska dejavnost	20
Slika 12: Ste o predaji kmetije že s kom govorili	21
Slika 13: Se je dedič kmetije že obvezal za prevzem?	22
Slika 14: Kdo je bodoči naslednik	22
Slika 15: Kje je naslednik trenutno zaposlen	23
Slika 16: Ali ima naslednik že sedaj kako dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on	23

POVZETEK

Nasledstvo na kmetiji je proces, za katerega je značilno, da njegova urejenost pomeni tudi boljši gospodarski razvoj kmetije. V raziskovalni nalogi smo proučevali urejenost nasledstva na kmetijah iz Dravskega polja in Haloz. V Halozah je kmetovanje zaradi naravnih pogojev oteženo, zato nas je zanimalo, v kolikšni meri to vpliva na urejeno nasledstvo. Pridobljeni podatki so pokazali, da omejene možnosti kmetovanja ne pomenijo nujno neurejenega nasledstva, saj imajo večje število zagotovljenih naslednikov kmetije iz območja Haloz kakor na Dravskem polju. Kljub temu pa imajo nasledniki na kmetijah iz Dravskega polja večje možnosti soodločanja na kmetiji. V prihodnje bi bilo potrebno s strani institucij, kot je Kmetijska zbornica Slovenije, okrepiti ozaveščanje kmetovalcev o pomenu načrtovanja nasledstva za uspešno predajo kmetije.

Ključne besede: nasledstvo, kmetije, Dravsko polje, Haloze

ABSTRACT

Heritage on the farm is a process characterized by the fact that its regulation also means better economic development of the farm. In the research project we studied the succession of succession on farms from the Dravsko polje and Haloze. In Haloze, farming is difficult due to natural conditions, so we were interested in the extent to which this affects the regulated heritage. The obtained data have shown that the limited factors of farming do not necessarily represent an unregulated succession, since they have a greater number of guaranteed successors of the farm from the Haloze region than from the Drava Plain. Nevertheless, the successors on farms from the Drava field have greater possibilities of co-decision on the farm. In the future, institutions such as the Agricultural Chamber of Slovenia should increase the awareness of farmers about the importance of planning succession for its successful surrender.

Key words: heritage, farms, Dravsko polje, Haloze

1 UVOD

Kmetijstvo ima v današnjem času veliko vlogo na področju preskrbe s prehrano, pridelano na trajnosten način ter v ohranjanju kulturne krajine podeželskih območij.

Za Slovenijo je podobno kot za druge razvite države značilno, da se število prevzemov kmetij zmanjšuje in da kmetije naslednikom niso predane pravočasno (Kerbler, 2008).

V letu 2016 se je s kmetijsko pridelavo ukvarjalo 3,2 % kmetijskih gospodarstev manj kot v letu 2013 (SURS, 2016). Številčno to pomeni, da je bilo v Sloveniji leta 2016 70.063 kmetijskih gospodarstev, kar je 2.314 manj, kot jih je bilo v letu 2013. Povprečna starost gospodarja kmetije je bila 57 let (SURS, 2016).

Nasledstvo na kmetijah je v slovenski znanosti po mnenju Kerblerja (2008) zelo slabo raziskano. Najpomembnejše med raziskavami so raziskave A. Barbič (1993), Hribernik (1994, 1996), Kovačič (1986) in Juvančič (2002, 2006). Po letu 2008 na področju ugotavljanja nasledstva na kmetijah zasledimo raziskave, ki sta jih pripravili Z. Bohak in A. Borec.

Stanje nasledstva na kmetijah iz Dravskega polja in Haloz je leta 2011 ugotavljala Lampičeva. Ugotovila je, da je na Ravnini ob Dravi na 51 % kmetij nasledstvo še nedorečeno, medtem ko ima potencialnega naslednika v Halozah kar 50 % kmetij. Raziskava nas je spodbudila, da ugotovimo, ali imajo kmetije na Dravskem polju še vedno v več kot polovici nedorečeno nasledstvo, medtem ko pa ima potencialnega naslednika v Halozah polovica kmetij. Podobno kot avtorica bi namreč pričakovali, da je nasledstvo najbolje urejeno na največjih, intenzivnih in dobro opremljenih kmetijah z najboljšimi pogoji za kmetovanje.

Glede na navedeno se nam je porajalo vprašanje, v kolikšni meri težji pogoji kmetovanja vplivajo na urejenost oziroma neurejenost stanja nasledstva na kmetijah. Za urejeno stanje nasledstva smatramo kmetije, ki imajo zagotovljenega naslednika kmetije.

V raziskovalni nalogi smo želeli pridobiti podatke o stanju nasledstva na kmetijah iz Dravskega polja, kamor sodi tudi naša občina, ter poiskati razlike glede na stanje nasledstva na kmetijah iz Haloz, ki po PRP 2015–2020 sodijo med kmetije z omejenimi možnostmi kmetovanja. V ospredju raziskovanja je geografski vidik primerjave stanja nasledstva zaradi omejenih dejavnikov kmetovanja na območju Haloz.

1. 1 Cilji naloge in namen

Cilji naloge so:

- predstaviti pojem nasledstvo na kmetijah;
- predstaviti kriterije za uspešen prenos nasledstva;
- ugotoviti urejenost in značilnosti nasledstva na kmetijah iz Dravskega polja;
- ugotoviti urejenost in značilnosti nasledstva na kmetijah iz Haloz;
- primerjati urejenost nasledstva med kmetijami iz Dravskega polja in Haloz.

Namen naloge je ugotoviti, ali obstajajo razlike v urejenosti nasledstva med kmetijami iz Dravskega polja in kmetijami iz področja Haloz.

1.2 Raziskovalne hipoteze

H1: Zaradi boljših pogojev kmetovanje ima zagotovljenega naslednika več kmetij iz Dravskega polja kot iz Haloz.

H2: Ugodnejše načrtovanje in hitrejša predaja kmetije se obeta kmetijam iz Dravskega polja.

H3: Naslednik več soodloča na kmetijah v Halozah kot na kmetijah iz Dravskega polja.

1.3 Raziskovalne metode

Teoretični del naloge temelji na deskriptivni raziskovalni metodi, kjer smo pregledali, zbirali in predstavili literaturo s področja nasledstva na kmetijah ter naravnih in družbenih značilnosti Dravskega polja in Haloz. V teoretičnih izhodiščih sta bila uporabljena komparativni in klasifikacijski pristop k raziskovanju.

V raziskovalnem delu smo uporabili slovenski prevod vprašalnika FARMTRANSFER, ki je namenjen raziskavi nasledstvenega vzorca. Vprašalnik se uporablja v številnih državah in tako omogoča vključevanje standardiziranih podatkov v bazo o nasledstvu in dedovanju na kmetijah. Anketni vprašalnik so nam na našo prošnjo posredovali iz Fakultete za kmetijske in biosistemske vede Maribor.

Anketni vprašalnik so izpolnjevali kmetje iz območja Dravskega polja na letnem občnem zboru Strojnega krožka Dravsko polje ter kmetje iz območja Haloz na letnem občnem zboru Strojnega krožka Žetalanec (priloga 1). Vprašalnik so izpolnjevali gospodarji kmetij.

Uporabljeni standardizirani vprašalnik (priloga 2) je sestavljen iz treh delov. Prvi del vprašanj se navezuje na splošne podatke o kmetiji in družini. Drugi sklop je namenjen predaji kmetije in načrtom gospodarjev v zvezi s tem, tretji sklop pa bodočemu prevzemniku. Vsak sklop ima različno število vprašanj, skupno jih je 28. Vprašanja so v glavnem zaprtega in polzaprtega tipa.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Kaj je nasledstvo?

Po R. Gasson in Eringtonu (1993) je za kmetije značilno, da se nadzor nad upravljanjem in lastništvom kmetij medgeneracijsko prenašata. Po njunem je nasledstvo proces, pri katerem naslednik od gospodarja postopoma prevzame na kmetiji nadzor nad upravljanjem in ki se zaključi, ko gospodar nasledniku kmetijo formalno preda v last in se na njej spremeni lastništvo. Le-to se zgodi, ko se gospodar upokoji, zelo pogosto pa (še) po njegovi smrti.

Nasledstvo je proces, s katerim je zagotovljeno nadaljevanje kmetijske dejavnosti skozi generacije, vključuje pa izbor naslednikov, načrtovanje sprememb družini v času prevzemanja kmetije, strategijo nadaljnega poslovanja na kmetiji ter dokončno predajo kmetije.

Nasledstvo traja več let in se konča s predajo posestva dediču (nasledniku). Za predajo kmetije najprej izberejo naslednika, ki je po navadi otrok lastnika posestva. Lastniki pa pričakujejo, da se bo predan posel ohranil tudi v poznejših generacijah. Nasledstvo vključuje tudi uvajanje dediča v poslovanje družinske kmetije. Za kmetije, na katerih nimajo otrok, ali pa so otroci svoj poklic že izbrali, je veliko možnosti, da propadejo (Errington, 1993/94).

2.2 Nasledstvo na kmetiji in družina

Družinske kmetije so prevladujoča oblika kmetovanja in obdelujejo skoraj 95 % vse obdelovalne zemlje. Leta 2016 je bilo v Sloveniji 69.902 kmetijskih gospodarstev, od tega je bilo le 231 kmetijskih podjetij, drugo pa so bile družinske kmetije (SURS, 2016).

Laband in Lentz (1983) ugotavljata, da so nasledstva na kmetijah petkrat pogostejša kot pri drugih poklicih ter da predstavljata najboljši primer medgeneracijskega prenosa fizičnega in človeškega kapitala. Odločitev za naslednika ni lahka, še posebej v družinah, kjer ni otrok. Velikokrat se zgodi, da se kmetijo preda bližnjim ali daljnim sorodnikom komaj po smrti gospodarja ali pa se preda izven družine. Pri tem se velikokrat zgodi, da kmetija dobi drugačne funkcije ali pa celo preneha delovati. Zato je veliko lažje, če je naslednik kateri izmed otrok, saj jo ti skušajo ohraniti takšno, kot je bila in jim pomeni veliko več kot le gospodarsko dejavnost.

V njej vidijo veselje in prihodnost. Je njihov način življenja, družinska tradicija, spoštovanje truda preteklih generacij, dom ... Pri nasledstvu na kmetijah je zelo pomembna tradicija (Miljakovic, 2000).

Nasledstvo na kmetijah je neposreden pokazatelj prihodnosti posameznega kmečkega gospodinjstva. Negotovost glede naslednika na kmetijah ovira inovativno načrtovanje in razvoj, zato je zelo pomembno, da v trenutno sicer precej negotovih razmerah za dolgoročno načrtovanje kmetije vedo, kdo bo nasledil kmetijo in nadaljeval njihovo delo (Lampič, 2011).

2.3 Dejavniki in izbira naslednika

Po navadi je odločitev lastnika o predaji odvisna od veliko dejavnikov, ki se razlikujejo od kmetije do kmetije. Kljub temu jih lahko združimo v tri različne skupine. Te so: skupina socialnih (starost lastnika, izobrazba itd.), ekonomskih (dohodek) in strukturnih dejavnikov (velikost, usmerjenost kmetije itd.) (Bohak in Borec, 2009).

Kdo bo naslednik, je odločitev predhodnika. To so po navadi starši, ki izberejo svojega potomca. Ti so velikokrat moškega spola. Starši bodo lažje predali svojo kmetijo nasledniku, če bodo vedeli, da bo ravnal z njo gospodarno in z spoštovanjem. Pomembno je nabiranje izkušenj že od malih nog ter tudi vključevanje naslednikov v poslovne odločitve na domači kmetiji. Predaja kmetije je dolg in pomemben proces. V tem času se oblikuje odnos med starši in njihovimi otroci oziroma nasledniki, kar ima pomembno vlogo za sam proces. Velikokrat starši vzgojijo svoje otroke tako, da jim sledijo in se ravnaajo po njihovih pravilih (Bajc, 2009). Eden od pomembnih pogojev za izbiro naslednika je vsekakor zanimanje otroka za kmetijstvo, saj ni nujno, da bo vsak, ki bo prevzel kmetijo, s kmetovanjem tudi nadaljeval.

Po navadi pa je prevzemnik kmetije prvorojeni otrok moškega spola, če pa je več otrok moškega spola, je dandanes naslednik tisti, ki pokaže največje zanimanje za to in ima veselje to tega. Če gospodar nima po sebi rojenih otrok, po navadi po njegovi smrti kmetijo podedujejo bližji ali daljni sorodniki, vendar pri takšnem dedovanju obstaja možnost, da bo kmetija kot delovna sila propadla. Raziskave so pokazale, da gospodarji raje predajo kmetijo zetu kot pa svoji hčeri.

Kdaj je čas za predajo kmetije, je težko določiti. Vsekakor pa je to takrat, ko gospodarji ne sledijo več novostim, njihov naslednik pa s tem nima težav. Največkrat se odločajo za hkratno upokožitev in predajo kmetije. Pomembno je, da kmet odda svojo kmetijo, ko še ni toliko star, da dela več ne bi mogel upravljati ter bi posel začel upadati. V tem primeru se interes naslednikov za prevzem kmetije zmanjša (Errington, 1993/94).

2.4 Dravsko polje

2.4.1 Naravnogeografske značilnosti

Dravsko polje je tektonska depresija, ki je nastala zaradi ugrezanja v pliocenu. To depresijo je Drava postopoma nasula s fluvioglacialnim materialom: s prodrom in peskom, ponekod z glino. Debelina fluvioglacialnega materiala znaša v severozahodnem delu Dravskega polja 30 metrov, proti jugovzhodu pa se debelina nanosa znižuje. Drava je v nanose proda in peska zarezala štiri terase.

Za Dravsko polje je značilno pravo subpanonsko podnebje s toplimi poletji in hladnimi zimami. Srednja letna temperatura znaša 9,6 °C, najtoplejši mesec je julij (19,4°C), najhladnejši pa januar (-1,5°C). Letna količina padavin znaša okoli 1.000 mm. Količina padavin se znižuje od severozahoda proti jugovzhodu in se na črti Maribor-Ptuj zniža za 64 mm. Višek padavin poleti je v juliju in avgustu, in sicer iz konvektivnih oblakov. Kljub veliki količini padavin pa zaradi proda voda hitro ponikne, zato v poletnih mesecih občasno nastopijo suše. Drugi višek padavin je novembra in je povezan s prehodom front (Naravnogeografske značilnosti, 2017).

Dravsko polje sodi v območje s subpanonskimi podnebnimi potezami. Zanj so značilna topla poletja in mrzle zime. Srednja letna temperatura je 9,6 °C (LEK Občine Kidričevo, 2011).

Zaradi svojih hidroloških značilnosti je Dravsko polje vir pitne vode. Najbolj razširjena pedološka enota je distrični ranker. Debelina tal meri od 10 do 30 centimetrov, ponekod tudi več. Na aluvialni ravnici med kanalom in staro strugo Drave so obrečna, srednjegloboka tla na peščenoprodnatih naplavinah. Prvotno je Dravsko polje preraščal mešan gozd hrasta, belega gabra in smreke. Čeprav je bil gozd v veliki meri izkrcen, so ga za potrebe kmetijstva na robovih, na opustelih njivah in travnikih ponovno zasadili (Naravnogeografske značilnosti, 2017).

Občina Kidričevo leži na jugozahodnem delu ravnine Dravskega polja. V naravnogeografskem okviru leži na dveh pokrajinsko-ekoloških enotah. Večji del občine, natančneje njen osrednji in severni del, leži na prodnatem osrednjem delu Dravskega polja. 98 % površja v Občini Kidričevo leži v pasu z nadmorskimi višinami od 200 do 294 metrov, preostalega 2 % pa v pasu od 250 do 299 m. 64 % območja Občine Kidričevo leži na silikatnem produ, 36 % pa na ilovici in melju (Žiberna, 2010).

2.4.2 Kmetijstvo

Ugodne naravnogeografske značilnosti so že v preteklosti Dravskemu polju omogočile pečat kmetijske dejavnosti. Leta 1931 je bilo na Dravskem polju okoli 70 % kmečkega prebivalstva. Z uvajanjem sodobnejšega kmetijstva v 19. stoletju in z odpravo obvezne prahe pa so se spremenile tudi potrebe po kmetijskih zemljiščih.

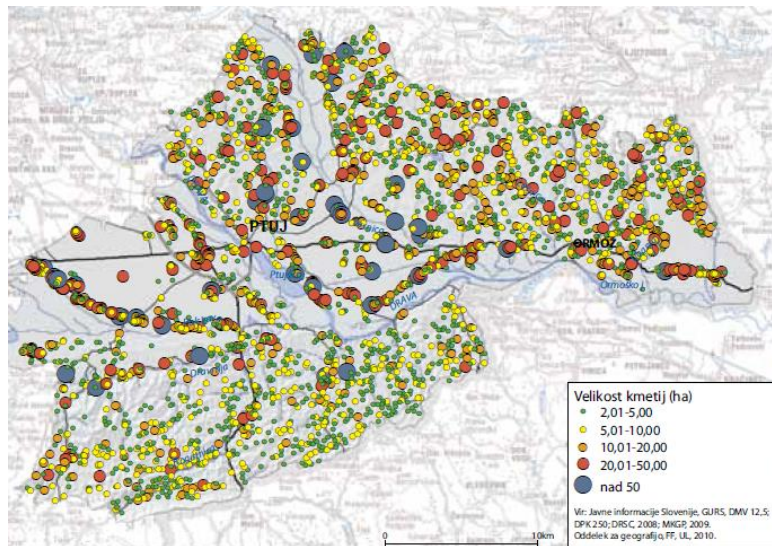
Najslabše njive so tako začeli opuščati. Od 19. st. naprej je na območju Dravskega polja potekal proces ogozdovanja oziroma večanja deleža gozdnih površin. Delež njivskih površin se je tako od leta 1825, ko je znašal 57 % celotne površine, do leta 1987 zmanjšal na 38 %. Njive so opuščali predvsem na prodnatem svetu na območju z najplitvejšimi tlemi. Ogozdovanje je zajelo območje Občine Kidričevo predvsem v naselju Kidričevo (Žiberna, 2010).

Slika 1: Kmetije na Dravskem polju, Občina Kidričevo (Foto Sonja Topolovec, 6. 3. 2018)

Od leta 2000 do leta 2010 se je število kmetij v Občini Kidričevo zmanjšalo iz 488 na 405 oziroma za 8 %. Število kmetijskih zemljišč v uporabi se je povečalo iz 3277 ha na 4149 ha, prav tako se je povečalo število glav velike živine iz 4924 na 5397. Leta 2010 je 135 kmetij, ki so predstavljale 26 % vseh

kmetij, opredelilo, da kmetujejo za lastne porabe. Tako je bilo leta 2010 314 ha oziroma 9 % vseh obdelovalnih zemljišč uporabljenih za izključno ali pretežno lastno porabo. Število glav velike živine se je nekoliko zmanjšalo, in sicer iz 1,5 GVŽ/ha leta 2000 na 1,3 GVŽ/ha leta 2010 (Popis kmetijskih gospodarstev, 2010).

Slika 2 : Velikost in razporeditev kmetij Spodnjega Podravja leta 2007
(Spodnje Podravje pred izzivi, 2011)

Značilnost kmetovanja na Dravskem polju je zmanjševanje števila malih kmetij v velikostnem razredu do 5 ha in povečevanje deleža srednje velikih in velikih kmetij. Število kmetij v velikostnem razredu do 5 ha se je od leta 1991 do leta 2000 zmanjšalo skoraj za dve tretjini. Manjše kmetije so postale vir najemniške in odkupne zemlje za večje kmete in sorazmerno hitro opuščajo kmetovanje (Korošec 2006).

2.5 Haloze

2.5.1 Naravnogeografske značilnosti

To je območje, ki obsega svet nizkih terciarnih goric. Značilnosti te pokrajine se nadaljujejo sicer še dalje proti vzhodu, vendar tega predela ljudje ne imenujejo Haloze, nima pa tudi posebnega imena. Kakor izginja na vzhodu terciarni svet le-teh v široko Varaždinsko Podravino, tako preidejo vzhodne Haloze proti severu v obsežno Ptujsko polje, samo da se tukaj spuščajo bolj strmo. Zahodne Haloze loči od Dravskega polja sorazmerno široka dolina Dravinje in nizko dolgo sleme Savinsko oziroma Dravinjske gorice (Belec, 1961).

Haloze so gričevnata pokrajina severovzhodne Slovenije. Začnejo se na zahodu pri Makolah in se vlečejo v sorazmerno ozkem pasu 15–20 km v smeri jugozahod-severovzhod vse do Zavrča v zračni razdalji 40 km. Na severu omejujejo Haloze reki Drava in Dravinja, na jugovzhodu meja s Hrvaško, na jugovzhodu in vzhodu pa odrastki Karavank izraženi v gorski pregradi Boč-Donačka gora. V celoti Haloze zajemajo 30.000 hektarjev površin, kjer živi približno 21.000 prebivalcev v sedmih občinah (Zavrč, Gorišnica, Cirkulane, Videm, Podlehnik, Majšperk, Žetale).

Za Haloze so značilna zelo razgibana in kratka slemena, ki potekajo v različne smeri. Haloze so prepredene z ozkimi dolinami. Približno tri četrtine Haloz prekriva lapor, saj so bile od sredine oligocena do pliocena skoraj v celoti preplavljene s plitvim Panonskim morjem, v katerem so se odlagale morske usedline. Vsi potoki so razmeroma kratki in se stekajo v Dravinjo. Ob dolgotrajni suši, predvsem poleti, potoki presahnejo. Izviri v zahodnem delu so sicer stalnejši in so urejeni v vodnjake. Pomembni so tudi vodnjaki na Dravski ravni.

Podnebje Haloz je tipično subpanonsko, značilna so topla poletja, suha in sončna zgodnja jesen ter ostra zima. Ozemlje je tipično klimatsko področje, kjer se srečujeta in mešata omiljena alpska in panonska klima. Srednje letne temperature znašajo okoli 9.6 stopinj, kar je ugodno za uspevanje vinske trte. V Halozah pade letno približno 1000 mm, v vegetacijski dobi pa približno 700 mm padavin, ki padejo pretežno v poletnih mesecih. Pretežna količina padavin pade v obliki dežja. Za vinogradništvo in sadjarstvo so nevarne spomladanske pozebe. Visoke temperature, veliko jasnih dni in primerna vlažnost ustvarjajo zelo ugodne razmere za kmetijstvo, še posebej za sadjarstvo in vinogradništvo. Tako sodijo vinorodne Haloze med 5 % svetovnih vinogradniških predelov z najugodnejšimi ekološkimi pogoji (Perko, 1998).

2.5.2 Kmetijstvo

Haloze spadajo med najmanj razvite pokrajine v Sloveniji. Na jugu se površje dviga poti hrvaški meji. Vzhodni, nižji del gričevja (Vinorodne Haloze), je eno najbolj kakovostnih vinorodnih območij v naši državi. Razmere za kmetijstvo so slabe, kar polovico površja pokriva gozd. Zaradi depopulacije v kmetijstvu primanjkuje delovne sile, dobri potenciali za razvoj pa se kažejo v turizmu. Zadnja leta je obrobje pokrajine, širše doline in sedem občinskih središč zajela urbanizacija (Pak, 2008).

Procesi spreminjanja rabe zemljišč v zadnjem desetletju kažejo na ekstenzifikacijo kmetijske pridelave zaradi izrazitega procesa ozelenjevanja in ogozdovanja (Žiberna, 2012).

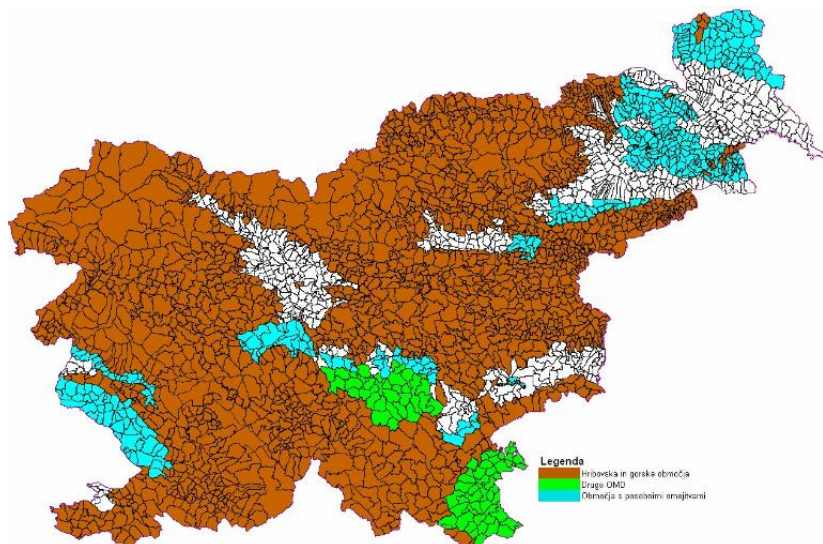
Med naravnimi dejavniki v gričevnati pokrajini igrajo zelo pomembno vlogo relief in topo klimatske značilnosti. Naravni pogoji sicer omogočajo kmetijsko dejavnost, vendar specializacijo s tržno usmeritvijo le v vinogradništvu, saj tudi tradicionalno sadjarstvo že dolga desetletja nima nobenega tržnega deleža. Leta 2010 je bilo 4,7 % celotnih Haloz in okrog 10 % kmetijskih površin v vinogradih, kar 46,9 % Haloz pa je pokrival gozd (Pak, 2008).

Zaradi naklonov, ki so v Vzhodnih Halozah od 6 do 20° in v Zahodnih 12 do 30° (9), so bili številni vinogradi v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, ob prehodu z motičnega na mehanizirano obdelavo in ob hkratni močni depopulaciji, opuščeni. Leta 2010 je bilo 4,7 % površine Haloz in okrog 10 % kmetijskih zemljišč poraščenih z vinsko trto, kar 46,9 % Haloz pa je poraščal gozd (Korošec, 2008).

Slika 3: Dna dolin na območju Haloz pokrivajo predvsem travniki (Foto: K. Murko)

V gričevnatem svetu je pomembno vinogradništvo. Večina vinogradov je danes obnovljenih s požrtvovalnostjo in z velikimi stroški, saj so tereni za mehanizirano obdelavo izredno zahtevni. Vinogradi so v zasebni lasti. Ukvarjajo se tudi z živinorejo, in sicer rejo govedi in drobnice, ki se je v zadnjih dveh letih močno razširila. Ljudje pridelujejo tudi vrtnine, okrasne rastline, semena in sadike. Zraven teh dejavnosti se ukvarjajo še s sadjarstvom in poljedelstvom. S sadjarstvom se ljudje ne ukvarjajo na veliko, bolj ali manj za lastne potrebe. Delež njiv je zaradi strmega reliefa majhen. Večina njivskih površin je posejana s pšenico in koruzo, nekaj tudi s krmnimi rastlinami (Kokol, 2007).

Slika 4: Območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami, kamor sodi tudi območje Haloz (Program razvoja podeželja, 2013)

Kot je razvidno iz slike 4, sodi večji del območja Haloz po PRP 2007-2013 ter tudi med PRP 2015-2020 med hribovska ali gorska območja. Omejitvev, s katero se soočajo kmetijska gospodarstva v gorskem območju, so strmi nagibi kmetijskih zemljišč, saj je reliefna razgibanost površja države zelo velika. Ta naravna omejitev dodatno otežuje kmetijsko pridelavo, v mnogih primerih je potrebna uporaba dražje, specialne mehanizacije in/ali več ročnega dela in zaradi tega so stroški pridelave višji.

Gorsko območje v Sloveniji zavzema kar 72 % površine države, v njem pa se nahaja kar 55 % vseh kmetijskih zemljišč v državi. Kmetijska gospodarstva, ki gospodarijo na večjih nadmorskih višinah, imajo zaradi krajše vegetacijske dobe znatno omejen izbor kmetijskih rastlin in nižje pridelke na enoto površine. Zaradi tega prevladuje živinoreja, pogosto ekstenzivna, saj lahko le travojede živali izkoristijo voluminozno krmo s travnikov (Program razvoja podeželja, 2014).

Na eni strani bogastvo naravnih vrednot kot pomemben dejavnik trajnostnega razvoja in na drugi strani neugodne posledice zaradi strmega reliefa, nekvalitetnih prsti, erozije, težke prometne prehodnosti pa tudi obrobnosti in obmejnosti so razlogi gospodarske in socialne nerazvitosti (Korošec, 2008).

V času, ko zdrava hrana pridobiva na pomenu bi ekološko pridelovanje lahko predstavljalo eno od možnosti prihodnjega razvoja Haloz, saj se samooskrbnost s kmetijskimi pridelki v Sloveniji zmanjšuje (Žiberna, 2012).

2. 6 Posledice opuščanja kmetijstva

Posledice, ki nastajajo zaradi opuščanja kmetovanja, so med drugim vetrna in vodna erozija, plazovi, izginjanje posameznih rastlinskih in živalskih vrst, izgube zemljiškega potenciala, zaraščanje, odseljevanja prebivalstva, izguba kulturne krajine, porušeno ekološko ravnotežje, zmanjšanje turističnega potenciala, so lahko zelo nepredvidljive in okolju škodljive (Opis območij, 2007).

V prihodnje je potrebno nadaljevati z izvajanjem sonaravnih načinov kmetovanja z namenom ohranjanja območij s posebnimi omejitvami, kjer se dopolnilne dejavnosti (predvsem turizem) lahko razvijejo v tolikšni meri, ki predstavlja osnovo za kvalitetno življenje v teh območjih in omogoča doseganje boljšega življenjskega standarda, kakor tudi možnost zaposlovanja podeželskega prebivalstva ter pestro ponudbo obiskovalcem (Program razvoja podeželja, 2014).

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Metodologija

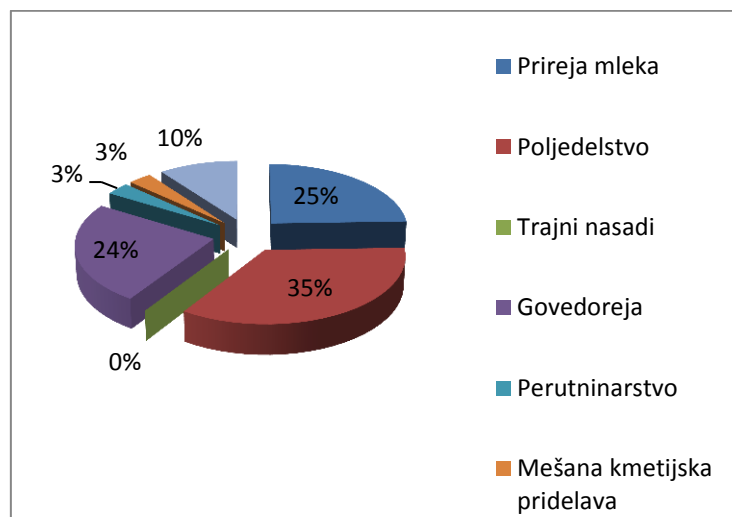
Raziskava o stanju nasledstva je nastala na podlagi anketnega vprašalnika, ki so ga izpolnjevali kmetovalci iz Dravskega polja in področja Haloz. O izvoru in sestavi anketnega vprašalnika je zapisano v poglavju 1.3.

Na letnem občnem zboru Dravsko polje (9. 2. 2018) so anketne vprašalnice izpolnili kmetovalci iz Občine Kidričevo, na letnem občnem zboru Žetalec (2. 3. 2018) pa kmetje iz občin Žetale, Majšperk in Videm pri Ptuju. Občina prebivališča posameznega kmetovalca je bila razvidna šele kasneje, iz anketnega vprašalnika.

Zaradi večje preglednosti podajamo rezultate anketnih vprašalnikov posamezno za Dravsko polje in posamezno za Haloze. V sklepnem delu naloge bo prikazana primerjava stanja nasledstva iz obeh območij. Analiza anketnega vprašalnika je nastala na podlagi 43 anketnih vprašalnikov iz kmetij Dravskega polja in 31 iz kmetij iz Haloz.

3.2 Analiza anketnega vprašalnika Dravsko polje

V nadaljevanju bomo prikazali rezultate anketnega vprašalnika za kmetovalce iz občine Kidričevo. Nekateri pomembnejši odgovori anketiranih kmetov bodo prikazani s pomočjo grafikona, drugi le opisno.

Slika 5: Glavna kmetijska dejavnost

Več kot tretjina kmetovalcev v naši raziskavi je za glavno kmetijsko dejavnost navedla poljedelstvo, po četrtnina pa prirejo mleka in govedorejo. Ostale dejavnosti anketiranih kmetij so zastopane v manjšem odstotku.

Povprečna velikost kmetije v našem vzorcu je merila 26 ha.

Ena kmetija je bila velika 80 ha, kmetij je bilo manjših od 10 ha. Kmetje imajo v povprečju tudi 4,8 ha gozda. Velikost povprečne kmetije v našem vzorcu je veliko večja od slovenskega povprečja. V Sloveniji vsaka kmetija povprečno obdeluje 6,8 hektarja kmetijskih zemljišč v uporabi ter gospodari s povprečno 5,6 hektarja gozda (SURS, 2016).

V vzorcu anket so torej zelo velike kmetije, ki imajo v interesu najem ali nakup novih kmetijskih površin, kar je bilo razvidno pri odgovorih na 27. vprašanje.

Nekateri lastniki kmetij (6) so navedli, da sodijo njihove kmetije tudi med kmetije z omejenimi dejavniki kmetovanja, vendar ne več kot 20 %. Predvidevamo, da imajo te kmetije zemljišča tudi na območju bližnje občine Majšperk, za katero so za kmetovanje že značilni omejeni dejavniki kmetovanja.

Od obravnavanih kmetij jih je 30 % konvencionalnih. 70 % kmetij je glede na nov program Razvoj podeželja 2015–2012 vključenih v kmetijsko-okoljska podnebna plačila oziroma v ukrep KOPOP.

Ukrep KOPOP je namenjen ohranjanju in spodbujanju nadstandardnih kmetijskih praks, ki predstavljajo višje zahteve od običajne kmetijske prakse. Podpora je tako namenjena tistim kmetijskim gospodarstvom (KMG), ki pri gospodarjenju s kmetijskimi zemljišči prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajine, varovanju vodnih virov ter s prilagoditvijo kmetovanja prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam (KOPOP, 2015).

Za 65 % kmetij je kmetijstvo glavna dejavnost, za 35 pa dopolnilna dejavnost. Povprečna starost gospodarja znaša 55 let, od tega so bili vsi moški.

Na vprašanje, ali ste edini lastnik kmetije, je odgovorilo 36 % vprašanih, 59 % si lastništvo deli s partnerjem, manjši delež jih je solastnik z enim od staršev, kot so navedli.

Povprečna starost gospodarja je bila 55 let, vsi so bili moški.

V vzorcu anketiranih ima 26 % anketiranih gospodarjev kmetijsko izobrazbo, od tega večina 22 % srednjo kmetijsko šolo, 4 % univerzitetno izobrazbo. Od nekmetijske izobrazbe prevladuje dokončana srednja šola, ki jo ima več kot tretjina anketiranih.

V nadaljevanju bomo pojasnili odgovore na dvanajsto vprašanje iz anketnega vprašalnika (priloga 3).

Glede na podane odgovore 40 % anketiranih kmetijska dejavnost dolgoročno gledano zagotavlja preživetje, 35 % jim večinoma, le 15 % kmetov pa kmetijstvo ne zagotavlja preživetja. Dokaj visoko zadovoljstvo povezujemo s tem, da gre v vzorcu za zelo veliko kmetije.

Da naj bi kmetija ostala družinska popolnoma drži za polovico anketiranih, za dobro tretjino pa to drži v večini. S trditvijo, da naj bi kmetija ostala družinska, se ne strinja le 4 % vprašanih.

Večina gospodarjev tudi meni, da so za uspešno nadaljnje gospodarjenje potrebne velike investicije, kar 40 % jih meni, da to popolnoma drži. Da to nikakor ne drži, meni le 4 % gospodarjev.

Zaradi družinske tradicije opravlja poklic kmetovalca četrtnina anketiranih, medtem ko jih je dobra tretjina zaradi tega razloga deloma.

Deloma je za polovico kmetov dejavnost v finančno težki situaciji, desetina jih je v zelo finančno težki situaciji, medtem ko jih desetina nikakor ni v finančno težki situaciji.

Skoraj polovici anketiranih agrarna politika vsaj deloma olajšuje načrte za prihodnost. Medtem ko skoraj dvajsetini kmetov nikakor ne olajšuje načrtov za prihodnost, jih enakemu odstotku popolnoma.

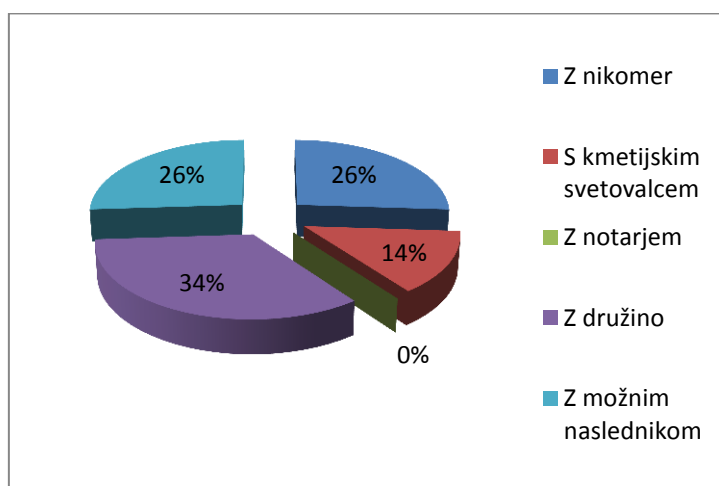
Z izbiro poklica kmetovalca so kmetje le deloma zadovoljni. Takih je skoraj tretjina. Četrtnina jih je nezadovoljnih, medtem ko jih je skoraj dvajsetina zelo zadovoljnih.

Za tretjino vprašanih obseg dela na kmetiji nikakor ni prevelik, za tretjino jih to deloma drži, medtem ko jih dvajsetina meni, da imajo na kmetiji prevelik obseg dela.

Da se nobeden od otrok ne zanima za kmetijstvo, trdi le 10 % kmetovalcev, medtem ko jih 90 % trdi, da to nikakor ne drži. Prav tako jih velika večina, 85 %, meni, da za naslednike kmetije ne bo težko najti partnerja. Da so v družini nesoglasja glede prevzema kmetije, ostro zanikajo vsi anketirani kmetje.

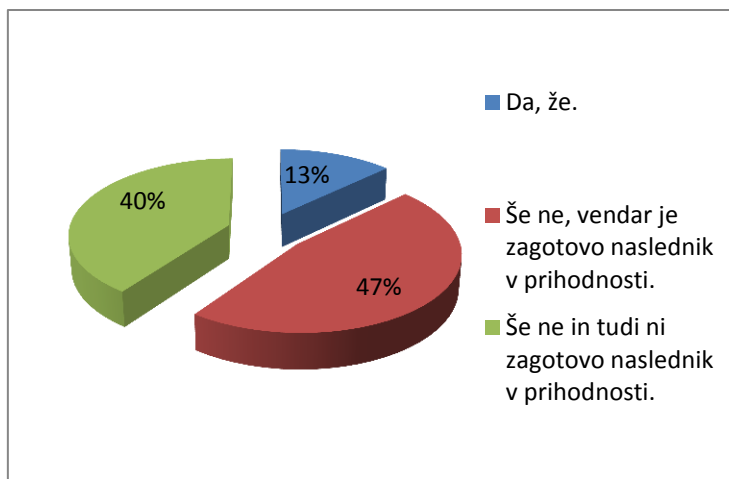
Da bodo na kmetiji delali tako dolgo, kot bo mogoče, trdi 40 % vprašanih, 55 % jih misli po predaji kmetije še naprej delati na kmetiji in le 5 % jih ne namerava več delati na kmetiji.

V povprečju nameravajo kmetje zapustiti kmetijo pri 59 letih. 8 % vprašanih je že zapisalo oporoko, 92 % še tega ni storilo.

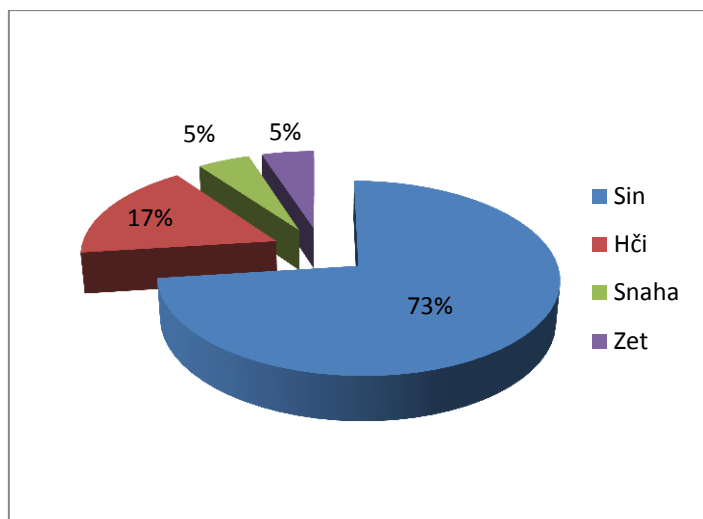
Slika 6: Ste o predaji kmetije že s kom govorili?

Kljub temu da je povprečna starost kmetov 55 let, jih še skoraj tretjina ni govorila z nikomer o predaji kmetije, medtem ko jih je enak odstotek o predaji že govoril z možnim naslednikom. Dobra desetina jih je govorila že tudi s kmetijskim svetovalcem. Več kot tretjina pa jih je o predaji kmetije že govorila s družino.

Slika 7: Se je dedič že obvezal za prevzem

43 % kmetije iz Dravskega polja imajo zagotovljenega naslednika v prihodnosti, 40 % jih nima zagotovo naslednika, 13 % pa se jih je že obvezalo.

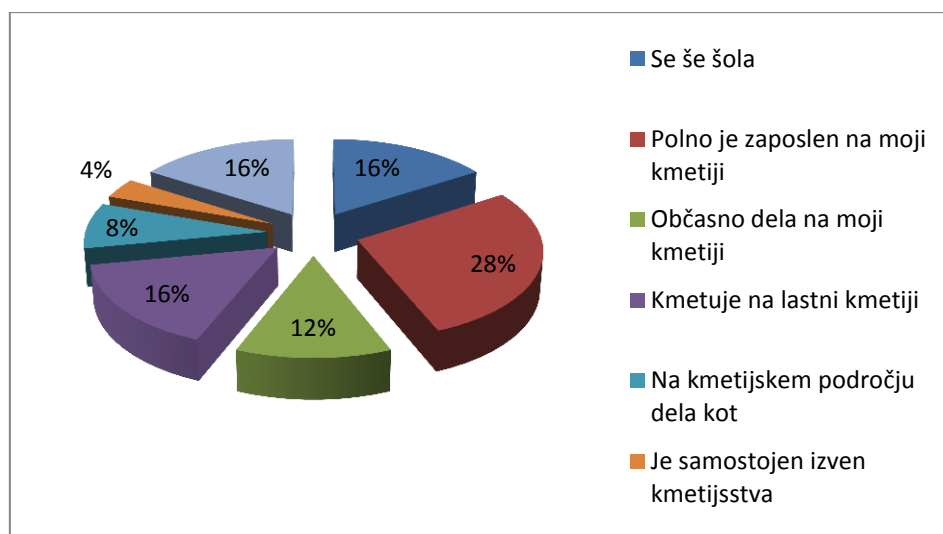
Slika 8: V kakšnem sorodstvu je z vami naslednik kmetije?

Kot pričakovano, so v skoraj treh četrtinah nasledniki kmetij sinovi. Kljub temu se v skoraj 20 % za prevzem planirane tudi hčere. Da je tako, predvidevamo glede na tradicijo, ker v družinah nimajo sinov ali so se našli v drugem poklicu.

Povprečna starost potencialnega naslednika je bila 28 let. Najmlajši predviden naslednik je bil star 10 let, najstarejši pa 48 let.

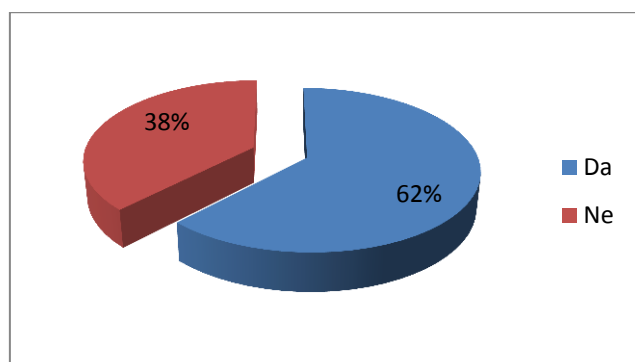
Po podatkih o tem, kakšno izobraževanje je naslednik zaključil (najvišjo zaključeno stopnjo), ima kmetijsko izobrazbo 22 % naslednikov, od tega polovica srednjo, polovica visoko kmetijsko šolo. Dokončano OŠ jih ima 11 %, nekmetijsko poklicno šolo prav tako 11 %, srednjo šolo 22 %, visoko strokovno 17 % in univerzitetno 17 %. Glede na primerjavo s trenutnimi gospodarji kmetij, imajo

nasledniki v manjšem odstotku dokončano kmetijsko šolo. 11 % jih ima zaenkrat dokončano le osnovno šolo, vendar pa je prav gotovo 67 % takih, ki nimajo kmetijske izobrazbe.

Slika 9: Kje je naslednik trenutno zaposlen?

Skoraj tretjina naslednikov je že zaposlenih na domačih kmetijah, kar sovпада tudi s tem, da imamo opravka po velikostni strukturi z zelo velikimi kmetijami. Dobra desetina naslednikov se še šola, nekateri že kmetujejo na svojih kmetijah, predvidevamo, da so se »priženili« na kmetije. Slika o tem, kje so trenutno zaposleni nasledniki je torej precej razdrobljena.

Slika 10: Ali ima naslednik že sedaj kako dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on?

Za postopno uvajanje v nasledstvo je pomembno, kot smo že omenili v teoretičnem delu, da starši postopoma uvajajo naslednika v proces dela in mu dajo občutek, da mu zaupajo. V skladu s tem 62 % anketiranih kmetov v celoti zaupa kako dejavnost nasledniku, medtem ko jih 38 % še vedno ne.

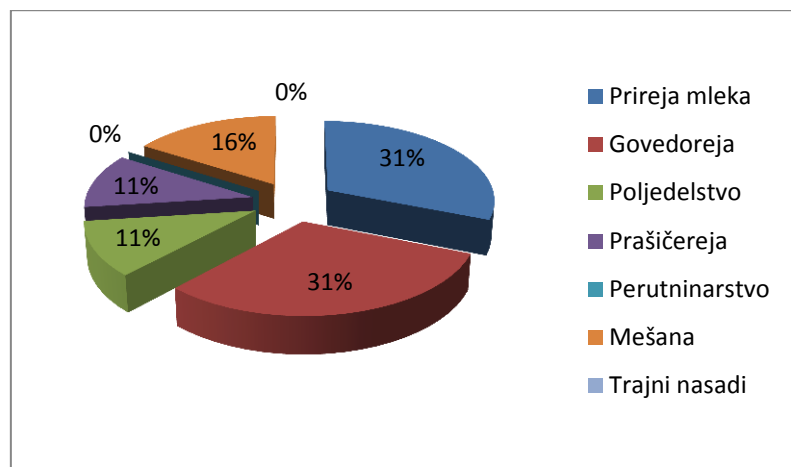
Več kot polovica gospodarjev je izrazila, da želi v prihodnje povečati kmetijo oziroma jih želi najeti zemljo. Kmetije želijo povečati v povprečju za od 5 do 10 ha. Od tistih, ki želijo povečati, imajo v planu povečati poljedelsko proizvodnjo za 15–20% ter mlečno proizvodnjo za 20–25 %. Manjši del kmetij

želi povečati tudi število govejih pitancev in prašičev ter perutnino. Le dve kmetiji imata v planu povečati zelenjadarstvo.

Velika večina anketiranih se strinja, da kmetija deluje le najboljše, če se jo v celoti zapusti enemu nasledniku, le 5 % oziroma 2 gospodarja menita, da je bolje, če se jo razdeli med dediče.

3.3 Analiza anketnega vprašalnika Haloze

Sledi analiza anketnega vprašalnika za kmetije iz področja Haloz.

Slika 11: Glavna kmetijska dejavnost

Prevladujoči kmetijski dejavnosti sta na območju govedoreja in prireja mleka, dobra desetina kmetij se je opredelila tudi za mešane kmetije. Kot poljedelskih se je opredelila desetina kmetij.

Povprečna velikost kmetije v našem vzorcu je bila 16 ha, od tega imajo še v povprečju 10 ha gozda. Prav tako kot iz območja Dravskega polja, so tudi te kmetije zelo velike.

Kmetije so se morale opredeliti tudi glede na odstotek območij z omejenimi dejavniki za kmetijstvo. Večina kmetij je navedla ta odstotek med 70 % in 100 %.

69 % kmetij je konvencionalnih, medtem ko jih je vključenih v KOPOP program le tretjina.

Povprečna starost gospodarja je 50 let, v vzorcu anketiranih je tudi bila ena ženska gospodarica kmetije. Polovica gospodarjev je edini lastnik na kmetiji, 41 % si deli lastništvo, medtem ko sta na dveh kmetijah gospodarja solastnika z materami. Kmetijsko izobrazbo ima 35 % gospodarjev.

Da bodo na kmetiji delali, kot bo mogoče, trdi 46 % vprašanih, 47 % jih misli še naprej delati na kmetiji in le 7 % jih ne namerava več delati na kmetiji.

V nadaljevanju bomo pojasnili odgovore na dvanajsto vprašanje iz anketnega vprašalnika (priloga 4).

Glede na podane odgovore le 20 % anketiranih kmetijska dejavnost dolgoročno gledano zagotavlja preživetje, medtem ko jih večini, 63 %, le deloma.

Da naj bi kmetija ostala družinska popolnoma, meni 75 % anketiranih, dvajsetina jih meni, da to ni nujno.

Večina gospodarjev tudi meni, da so za uspešno nadaljnje gospodarjenje potrebne velike investicije, kar 50 % jih meni, da to popolnoma drži, 38 % da večinoma drži in 13 % da deloma drži.

Deloma je zaradi družinske tradicije 50 % kmetovalcev, tretjina jih je popolnoma zaradi tega.

Četrtnina kmetij je v finančno težki situaciji, skoraj 40 % so večinoma v težki situaciji.

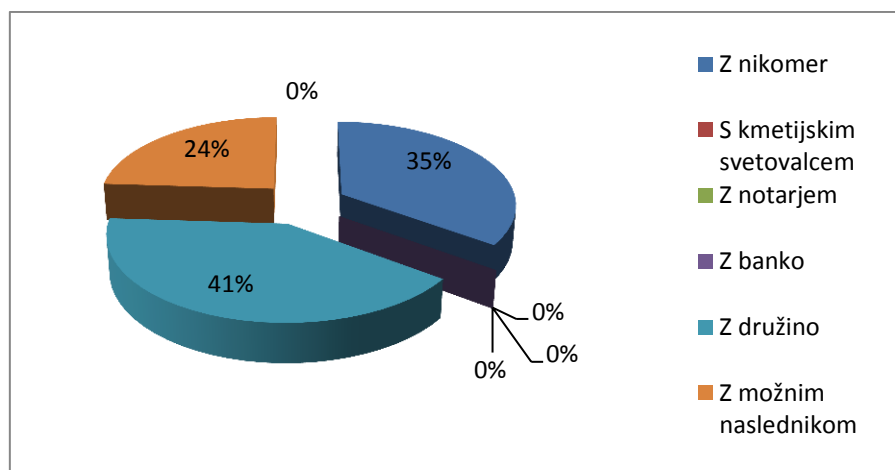
Le 20 % agrarna politika olajšuje načrte za prihodnost. Kar 40 % jih meni, da to redkokdaj drži, da bi agrarna politika olajševala načrte za prihodnost.

Z izbiro poklica kmetovalca so kmetje v večini zadovoljni, četrtnina jih je zelo zadovoljnih. Nezadovoljnih jih je le 6 %.

Za tretjino vprašanih je obseg dela prevelik. Večina jih meni, da deloma drži, da se nobeden od otrok ne zanima za kmetijstvo .

Da deloma drži, da so v družini nesoglasja glede prevzema kmetije, meni več kot tretjina gospodarjev.

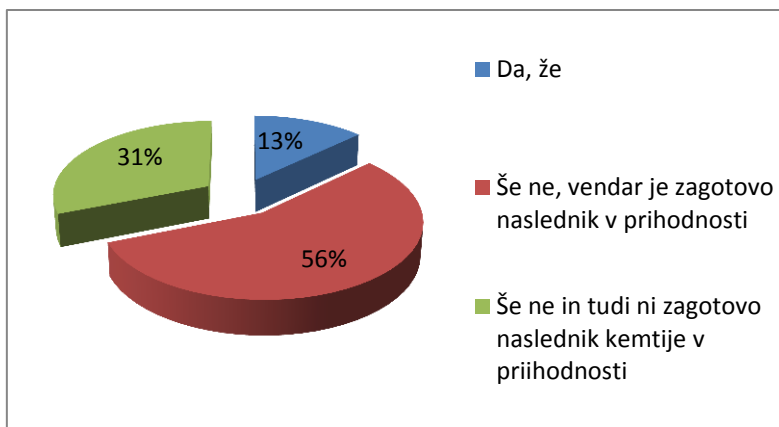
V povprečju nameravajo kmetje zapustiti kmetijo pri 61 letih.

Slika 12: Ste o predaji kmetije že s kom govorili

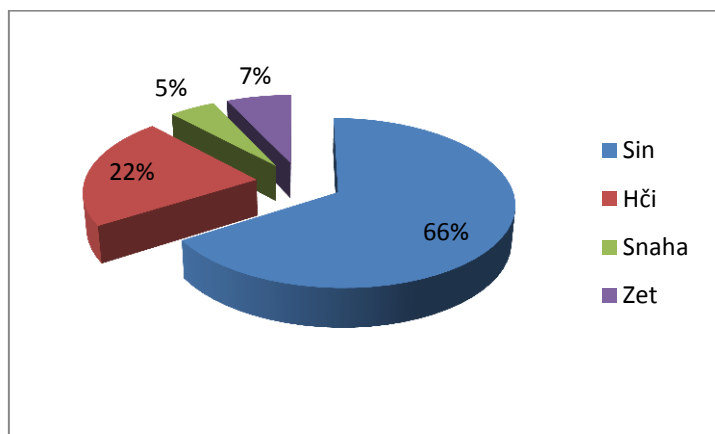
41 % jih je o predaji kmetije že govorilo z družino, še vedno pa jih več kot tretjina ni govorila z nikomer. Skoraj četrtnina jih je govorila z možnim naslednikom.

7 % gospodarjev iz območja Haloz je že zapisalo oporoko, medtem ko jih 93 % še ni.

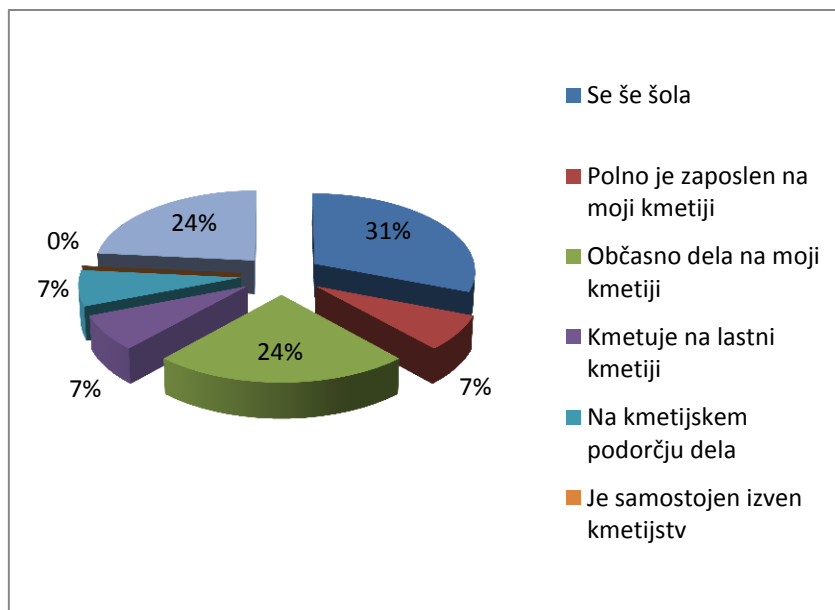
Slika 13: Se je dedič kmetije že obvezal za prevzem?

Po mnenju gospodarjev ima njihova kmetija zagotovo naslednika v 56 %, 31 % kmetij nima zagotovo naslednika, 13 % pa se jih je že obvezalo.

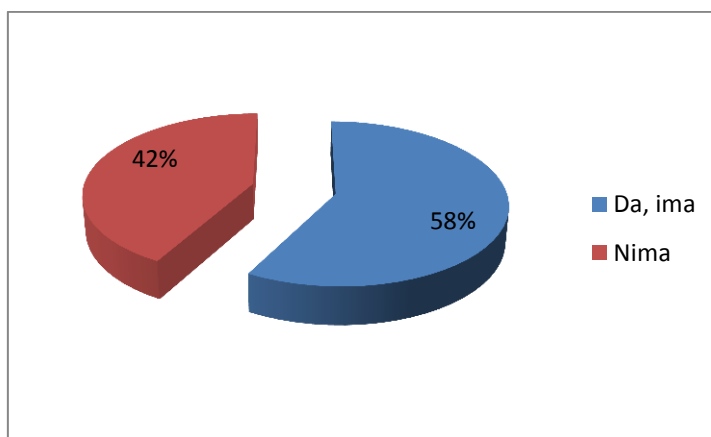
Slika 14: Kdo je bodoči naslednik

Predviden naslednik kmetije je večinoma sin (v 66 %), 20 % je hčera, manjši delež predstavljajo snahe in zeti. Povprečna starost potencialnega naslednika na kmetijah na območju Haloz je trenutno 23 let. 47 % naslednikov se izobražuje na področju kmetijstva, medtem ko jih 53 % nima kmetijske izobrazbe.

Slika 15: Kje je naslednik trenutno zaposlen

Več kot tretjina naslednikov se še šola, medtem ko jih četrтина občasno dela na kmetiji. Četrтина jih tudi dela na kmetijskem področju.

Slika 16: Ali ima naslednik že sedaj kako dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on

Tretjina kmetij na področju Haloz je navedla, da želi povečati svojo posest, v povprečju od 5 do 10 hektarjev. Ena kmetija opušča dejavnost, saj prodaja svoje obdelovalne površine.

Vsi gospodarji so mnenja, da je potrebno kmetijo zapustiti le nasledniku.

4 RAZPRAVA

H1: Zaradi boljših pogojev kmetovanje ima zagotovljenega naslednika več kmetij iz Dravskega polja kot iz Haloz.

Po podatkih, ki smo jih prejeli, ima naslednika v prihodnosti zagotovo 47 % kmetij na Dravskem polju, medtem ko jih ima na območju Haloz 56 %. Hipotezo lahko ovržemo. Ugotovitev se ujema tudi z raziskavo Lampičeve, 2011, ki je ugotavljala, da imajo več zagotovljenih naslednikov kmetije iz območja Haloz, kakor iz Ravnine ob Dravi.

H2: Ugodnejše načrtovanje in hitrejša predaja kmetije se obeta kmetijam iz Dravskega polja.

Kmetijo nameravajo gospodarji na Dravskem polju predati v starosti 59 let, na kmetijah Haloz pa pri 61 letih. Sicer je večje število gospodarjev že govorilo z družino in podobno enak odstotek z naslednikom kot v Halozah. Hipotezo lahko le deloma potrdimo.

H3: Naslednik več soodloča na kmetijah v Halozah kot na kmetijah iz Dravskega polja.

Glede na odgovore v prilogi 4 in prilogi 5 imajo nasledniki na kmetijah Dravskega polja večje možnosti soodločanja na kmetiji. Več, 62 % gospodarjev na Dravskem polju daje nasledniku možnost tudi samostojne dejavnosti. Hipotezo lahko ovržemo. Predvidevali smo namreč, da so nasledniki primorani več pomagati na kmetijah s težjimi pogoji kmetovanja in imajo zaradi tega tudi večje možnosti soodločanja. Hipotezo lahko vržemo.

5 ZAKLJUČEK

V raziskovalni nalogi smo ugotavljali, kakšno je stanje nasledstva na kmetijah iz Dravskega polja in Haloz. Z anketiranjem lastnikov kmetij smo želeli pridobiti informacije, ki jih uradne statistike ne zbirajo, so pa pomembne za načrtovanje prihodnjega razvoja dejavnosti.

Ker se nadzor nad upravljanjem družinskih kmetij in njihovo lastništvo medgeneracijsko prenašata znotraj družine, je nasledstvo na kmetiji eden ključnih dejavnikov reproduktivne sposobnosti kmetije in njenega dolgoročnega obstoja.

Nasledstvo je proces, s katerim je zagotovljeno nadaljevanje kmetijske dejavnosti skozi generacije, vključuje pa izbor naslednikov, načrtovanje sprememb družini v času prevzemanja kmetije, strategijo nadaljnega poslovanja na kmetiji ter dokončno predajo kmetije.

V raziskovalni nalogi obravnavali problematiko nasledstva na dveh, za kmetijsko dejavnost različno primernih območjih, na Dravskem polju in na območju Haloz. V vzorcu kmetij, ki smo jih obravnavali, so bile iz obeh območij kmetije, za katere je značilno intenzivno kmetovanje. Kmetije na Dravskem polju so bile v povprečju velike 26 ha, kmetije iz območja Haloz pa 16 ha. V večini se obravnavane kmetije iz Dravskega polja ukvarjajo s poljedelstvom, prirejo mleka ter govedorejo, medtem ko sta na kmetijah iz Haloz prevladujoči panogi govedoreja in prireja mleka.

Povprečna starost gospodarja na kmetijah iz Dravskega polja je bila 55 let, medtem ko je bila v Halozah 50 let. Povprečna starost gospodarja na kmetijah v Sloveniji je 57 let, torej gre za vzorec kmetij, kjer so gospodarji iz Dravskega polja dve leti mlajši od povprečja, iz Haloz pa sedem let. Glede na to, da so gospodarji kmetij iz Dravskega polja v povprečju navajali, da nameravajo kmetijo predati pri 59 letih, se bi naj predaja kmetije obetala že čez 4 leta. Predaja kmetij iz Haloz bi se naj vršila šele čez 11 let, glede na to, da bi se naj v povprečju predale pri 61 letih.

O predaji kmetije je z družino že govorilo 34 % gospodarjev iz Dravskega polja in 41 % gospodarjev iz Haloz, z možnim naslednikom pa je iz obeh območij govorila le ena četrtnina gospodarjev. Glede na to, da naj bi se predaja kmetije po mnenju gospodarjev kmetij iz Dravskega polja zgodila že čez štiri leta, lahko sklepamo, da se pogovori o prenosu kmetije ne dogajajo dovolj intenzivno.

Za uspešno predaje kmetije je pomembno, da gospodarji svojim naslednikom dajejo dovolj priložnosti za soodločanje in tudi možnosti samostojnega odločanja o kaki dejavnosti. Ugotovljeno je bilo, da gospodarji iz Haloz v večjem odstotku odločajo pri prikazanih dejavnostih, kot gospodarji iz Dravskega polja. Gospodarji iz Dravskega polja tudi v večji meri prepuščajo naslednikom dejavnost, za katero so odgovorni le oni. Iz Dravskega polja prepušča samostojno odločanje o dejavnosti 62 % gospodarjev, medtem ko v Halozah 58 %. Predvidevali smo, da gospodarju dajejo večje možnosti odločanja naslednikom iz Haloz, ker so tam težji pogoji dela, in so več vključeni v delo, ter jim potem dajejo tudi večje možnosti soodločanja.

V Halozah se kaže, da večina gospodarjev kmetuje zaradi družinske tradicije, na Dravskem polju pa je kmetovanje zaradi družinske tradicije manj pogosto. Na Dravskem polju zanimivo večina gospodarjev ni zadovoljnih s svojim poklicem, kljub temu, da jim kmetovanje v večji meri zagotavlja dolgoročno preživetje, v primerjavi z Halozami, medtem ko so gospodarji v Halozah bolj zadovoljni s svojim poklicem. Na kmetijah iz Haloz so nesoglasja glede nasledstva pogostejša, medtem ko gospodarji na kmetij iz Dravskega polja teh težav ne navajajo. V obeh pokrajinah gospodarji nameravajo predati kmetijo ožjemu krogu družine, najpogosteje sinu, potem pa hčeri.

Ohranjanje kmetijstva je še posebej pomembno za gričevnato območje Haloz, saj so te kmetije eden od najpomembnejših in trajnih vzdrževalcev ter oblikovalcev kulturne pokrajine. Družinskim podjetjem in kmetijam je skupno to, da starši kot lastniki velikokrat zamudijo dragocena leta, ko bi lahko svoje otroke odlično vpeljali v večšine vodenja dejavnosti in jim tako že veliko prej prepustili vodenje dejavnosti.

Kmetje gospodarji s takim ravnanjem izgubijo dragoceno priložnost, da bi jim otroci, ki bi bili z zgodnejšim angažiranjem pri vodenju dejavnosti, vpeljali v dejavnost veliko koristnih izboljšav in novosti, saj so mladi gospodarji praviloma bolj inovativni in na tekočem s tehnologijo in razvojem v stroki.

Izpolnjene ankete omogočajo še veliko vpogledov v stanje nasledstva tudi iz drugih zornih kotov, kot je npr. kakšne so razlike med kmetijami, ki imajo ali nimajo zagotovljenega naslednika. V nalogi je bilo podanih veliko razlik med kmetijami Dravskega polja in Haloz, ki jih bo možno še nadalje analizirati.

Da bi kmetje hitreje in uspešneje predajali kmetije, bi bilo potrebnega več ozaveščanja s strani raznih institucij v obliki seminarjev, okroglih miz na to temo ter več koriščenja sredstev iz naziva mladi prevzemnik ali zgodnje upokojevanje, ki se ponujata v okviru programa Razvoj podeželja 2015-2020.

Ob koncu bi dodali le še odstavek, ki smo ga prebrali tekom raziskovanja in se nam je vtisnil v spomin tudi zato, ker se nanaša na gospe iz naših krajev ...

»Doktorat znanosti imaš, zdaj boš pa kmetica?« *»A se hecate? Se vam sanja, kakšno prednost imam, da lahko to izkusim?«* jim odgovori dr. Maja Lamberger Khatib, kulturna antropologinja, mlada prevzemnica kmetije (Doktorat imaš, 2016).

Upamo, da tako razmišlja večina potencialnih naslednikov kmetij, ki smo jih obravnavali v raziskovalni nalogi. Želimo si, da ostanejo na kmetijah ter pripomorejo k lokalni pridelavi hrane ter k ohranjanju naravnega okolja.

6 VIRI IN LITERATURA

- Bajc, K. (2009). *Nasledstvo na družinskih kmetijah*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru. Ekonomska fakulteta. Dostopno na: http://www.cek.ef.uni-lj.si/u_diplome/bajc3811.pdf (1.12.2017)
- Belec, B. (1961). *Morfologija Haloz*. V Geografskem obzorniku. Dostopno na: https://giam.zrc-sazu.si/sites/default/files/zbornik/GZ_0601_161-190.pdf (3.12.2017)
- Bohak B., Borec A. (2009). *Primerjava kmetij z naslednikom in brez njega glede na nekatere strukturne in socioekonomske značilnosti*. V Geografski vestnik 81-2, str. 61-69. Dostopno na: http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_vestnik/gv81-2-bohakborec.pdf (6.12.2017)
- Črnič Istenič, M., Pinterič L., Vrtačnik J. (2006). Kmečka družina na prehodu od tradicionalnosti k postmodernosti. Biotehniška fakulteta. Univerza v Ljubljani
- Doktorat imaš, (3. 9. 2016). Doktorat imaš, pa boš kmetica. V *Večeru*. Dostopno na: <http://www.publishwall.si/casopisvecer/post/228079/doktorat-imas-pa-bos-kmetica> (9.12.2017)
- Gasson, R. in Errington, A. (1993). *The Farm Family Business*. Wallingford. CAB International (10.1.2017)
- Kerbler, B. (2008). *Dejavniki nasledstva na hribovskih kmetijah v Sloveniji*. Založba Anales. Koper.
- Kokol, H. (2007). *Razvoj turizma na območju Haloz*. Diplomsko delo. Dostopno na: <http://old.epf.uni-mb.si/ediplome/pdfs/kokol-helena.pdf> (20.12.2017)
- KOPOP (2015). *Kmetijsko-okoljska podnebna plačila 2015-2020*. Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Dostopno na: <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/10-kmetijsko-okoljska-podnebna-placila-2015-2020/file> (10.12.2017)
- Korošec, V. (2006). *Vpliv komasacij na kmetijstvo in podeželska naselja na Dravskem in Ptujskem polju*. Geografski vestnik 78–81. Ljubljana.
- Korošec, V. (2008). *Raznolikost razvojnih priložnosti na območju Haloz*. Haloze – pokrajina, ljudje in vino. Ptuj.
- Lampič, B. (2011). *Sedanost in prihodnost kmetijstva*. V Spodnje Podravje pred izzivi trajnostnega razvoja (101-136). Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. Oddelek za geografijo. Dostopno na: http://geo.ff.uni-lj.si/sites/geo.ff.uni-lj.si/files/Dokumenti/Publikacije/geograff_9.pdf (10.1.2018)

- LEK Kidričevo (2010). Lokalni energetska koncept Občine Kidričevo. *Lokalna energetska agentura Spodnje Podravje*. Dostop na: http://www.kidricevo.si/javno/lek/lek_kidricevo.pdf (3.10.2017)
- Miljkovic, D. (2000). Optimal timing in the problem of family farm transfer from parent to child. *Journal of Development Economic*, 61, 543–552.
- Opis območij (2007). *Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013*. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dostopno na: https://www.programpodezelja.si/images/phocadownload/priloga_3opis%20obmoij%20z%20omejenimi%20monostmi%20za%20kmetijsko%20dejavnost.pdf (10.11.2017)
- Pak, M. (2008). *Razvojni potenciali Haloz*. V Geografski obzornik. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7HK00ZBC/e5e78286-b8d0-4e0b-8012-20f23cc8a756/PDF> (3. 12.2017)
- Perko, D. (1998). *Slovenija - pokrajine in ljudje*. Ljubljana. Mladinska knjiga.
- Popis kmetijskih gospodarstev (2010). *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/11/58>
- Program razvoja podeželja (2015). Na *Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja*. Dostopno na : https://www.program-podezelja.si/images/phocadownload/priloga_3-opis%20obmoij%20z%20omejenimi%20monostmi%20za%20kmetijsko%20dejavnost.pdf (10.12.2017)
- Programsko obdobje 2014-2020 (b.d.) Na *Agenciji republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja*. Dostopno na: http://www.arskrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/ukrepi_razvoja_podezelja/programsko_obdobje_2014_2020/ (10.12.2017)
- Rozman, Črt. Fakulteta za kmetijske in biosistemske vede, osebna komunikacija. 6. 2. 2018
- SURS (2016). *Struktura kmetijskih gospodarstev, Slovenija, 2016*. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6208> (8.12.2017)
- Žiberna, I. (2012). *Spreminjanje rabe zemljišč v Halozah*. V Geografski obzornik. Dostopno na: http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_obzornik/go_2012_1_2.pdf (5.12.2017)
- Žiberna, I. (2010) *Geografske značilnosti v občini Kidričevo*. Zbornik občine Kidričevo, 60–78. Občina Kidričevo. Kidričevo

7 PRILOGE

Priloga 1

Slika: Na občnem zboru dne Strojnega krožka Dravsko polje, dne 9 .2. 2018

Slika: Na občnem zboru Žetalanec, dne 2. 3. 2018

Priloga 2

ZAUPNA ANKETA NA TEMO KMETIJE

Kraj, kjer se nahaja vaša kmetija: _____

I) Za začetek prosim odgovorite na nekaj vprašanj o vaši kmetijski dejavnosti in družini:

1.) Katera je glavna kmetijska dejavnost na vaši kmetiji (prosim izberite le eno možnost)

A) prireja mleka b) govedoreja C) poljedelstvo D) prašičereja E) trajni nasadi F) perutninarstvo G) mešana kmet. pridelava h) drugo: _____

2.) Koliko oseb dela na vaši kmetiji, vključno z vami in vašo družino?

Vi in člani vaše družine:

Polni delov. čas: _____ Skrajšani delov. čas: _____ Občasno: _____

Najeta delovna sila:

Polni delov. čas: _____ Skrajšani delov. čas: _____ Občasno: _____

3.) Kako velike so obdelovalne površine? _____ ha, koliko imate gozda? _____

4. Spadajo vaše obdelovalne površine v katero izmed območij z omejenimi dejavniki za kmetijstvo?

a) Ne b) Da Če da, zapišite odstotek obdelovalnih površin: _____

5. Kmetujete na ekološki ali KOPOP način?

a) Ne b) Da, KOPOP/ekološko (prosim obkrožite) od leta: _____

6. Kmetovanje na vaši kmetiji vam predstavlja:

a) glavno dejavnost b) dopolnilno dejavnost (zaposleni ste tudi izven kmetijstva).

7. Kdaj ste prevzeli kmetijo? V letu _____.

8. Ste solastnik ali edini lastnik kmetije?

a) Edini lastnik b) Lastništvo si delim z zakonskim partnerjem c) Lastništvo si delim z _____

9. a) Koliko ste stari? _____ let 9. b) Spol: a) M b) Ž

10. Katero kmetijsko in/ali nekmetijsko izobrazbo imate?

Kmetijsko izobrazba:

- a) Poklicna šola (vrtnarstvo...)
- b) Srednja kmetijska šola
- c) Visoka strokovna šola
- č) Univerzitetna izobrazba
- d) Podiplomska izobrazba

Nekmetijska izobrazba:

- a) Osnovna šola
- b) Poklicna šola
- c) Srednja šola
- č) Visoka strokovna šola
- d) Univerzitetna izobrazba
- e) Podiplomska izobrazba

11.) Koliko otrok imate, koliko so stari? Sinovi: _____ starost: _____ Hčere: _____ starost: _____

12.) Označite s križcem, v kakšni meri za vas veljajo naslednje trditve. Če kakšna trditev za vas ne pride v poštev, ne izberite ničesar.

	Popolnoma drži	Večinoma drži	Deloma drži	Redkokdaj drži	Nikakor ne drži
Moja dejavnost mi dolgoročno gledano zagotavlja preživetje.					
Kmetija bi naj ostala družinska.					
Za uspešno nadaljnje gospodarjenje so potrebne velike investicije.					
Kmetovalec sem zaradi družinske tradicije.					
Moja dejavnost je v finančno težki situaciji.					
Agrarna politika mi olajšuje načrte za prihodnost.					
Dejavnost moje kmetije je zavrta zaradi različnih predpisov in uredb (npr. okoljevarstveni).					
S svojo izbiro poklica (kmetovalec/ka) sem zadovoljen/a.					
Obseg dela na moji kmetiji je prevelik.					
Nobeden od mojih otrok se ne zanima za kmetijstvo.					
Za moje dediče (naslednike kmetije) bo težko najti partnerja.					
V naši družini so nesoglasja glede prevzema kmetije.					

II) Sledeča vprašanja se nanašajo na predajo kmetije in na vaše načrte v zvezi s tem!

13.) Katera o naslednjih trditve najbolje opisuje vaše načrte v času upokojitve (Označite s križcem):

Po predaji kmetije ne bom več delal na kmetiji _____

Po predaji kmetije mislim še naprej delati na kmetiji _____

Na kmetiji mislim delati sam, kot bo mogoče. _____

14. Kdaj boste predvidoma predali kmetijo? V starosti _____ let.

15.) **Ste o predaji kmetije že s kom govorili?** (Možnih je več odgovorov)

a) Z nikomer   b) S kmetij. svetovalcem   c) Z notarjem/odvetnikom   d) Z banko

e) Z družino   f) Z možnim naslednikom   g) Z drugim: _____.

16.) Imate v načrtu, da se boste **izselili iz vaše hiše/stanovanja**, ko boste predali kmetijo?

- a) Ne.   b) Da, nameravam se preseliti v drugo hišo/stanovanje na kmetiji.
c) Da, nameravam se preseliti stran od kmetije   d) Da, nameravam se preseliti v drugi kraj.
toda ostati v istem kraju.

17.) **Katere kmetijske dejavnosti** (npr. molža, spravilo krme, delo v sadovnjaku, vinogradu, na polju, krmljenje živali, delo s stroji ipd...) boste v času upokojitve **najbolj oziroma najmanj pogrešali?**

Najbolj: _____

Najmanj: _____

18.) Iz katerih **virov boste predvidoma črpali sredstva za preživljanje v času upokojitve?** Prosim navedite še, kolikšen delež v % predstavlja posamezni vir.

- a) Osebna ali družinska kmečka pokojnina _____
b) Druge vrste pokojnin (invalidska, starostna, družinska) _____
c) Osebna zavarovanja (življenjsko zavarovanje) _____
d) Dohodki iz kapitalskih naložb (delnice, obveznice itd...) _____
e) Dohodki iz dodatne pomoči na kmetiji _____
f) Prihodki iz dajanja kmetije/dela kmetije v najem ali zakup _____
g) Dobiček od prodaje kmetije/dela kmetije/druge lastnine _____
h) Drugo (navedite kaj) _____

19.) **Ste že napisali oporoko?**   a) Da   b) Ne

20.) **Se je dedič/naslednik kmetije že obvezal za prevzem?**

Da, že..... - nadaljujte z vprašanjem 21

Še ne, vendar je zagotovo naslednik kmetije v prihodnosti..... - nadaljujte z vprašanjem 21

Še ne in tudi ni zagotovo naslednik kmetije v prihodnosti..... - prosim nadaljujte z vprašanjem 27

III) V tem delu ankete prosim odgovorite na nekaj vprašanj o bodočem nasledniku/ici kmetije.

21.) **V kakšnem sorodstvu je z vami naslednik kmetije?**

- a) Sin   b) hči   c) zet   c) snaha   d) Drugo (navedite nekaj): _____

22.) **Koliko je sedaj star naslednik?** _____ let

23.) **Kakšno izobraževanje je naslednik zaključil oziroma ga zaključuje?** Prosim, obkrožite le najvišjo zaključeno stopnjo, in v primeru, da izobraževanje še poteka, tudi to.

Kmetijsko izobrazba:

- a) Poklicna šola (vrtnarstvo...)
b) Srednja kmetijska šola
c) Visoka strokovna šola
č) Univerzitetna izobrazba
d) Podiplomska izobrazba

Nekmetijska izobrazba:

- a) Osnovna šola
b) Poklicna šola
c) Srednja šola
č) Visoka strokovna šola
d) Univerzitetna izobrazba
e) Podiplomska izobrazba

24.) Kje je naslednik trenutno zaposlen? (možnih je več odgovorov)

- a) Se še šola
 b) Polno je zaposlen/a na moji kmetiji
 c) Občasno dela na moji kmetiji
 d) Kmetuje na svoji lastni kmetiji
 e) Na kmetijskem področju dela kot:
 f) Je samostojen/a izven kmetijstva kot:
 _____
 g) Izven kmetijstva je uslužbenec/ka:
 _____
 h) Drugo (navedite prosim kaj):
 _____

25.) Prosim označite s križcem, kdo (gospodar ali naslednik) odloča o naslednjih dejavnostih. Če kakšna možnost za vas ne pride v poštev, ne izberite ničesar.

	Gospodar odloča sam	Naslednik soodloča	Oba enako	Gospodar soodloča	Naslednik odloča sam
Dnevni načrt dela					
Kako (hitro, počasi, naenkrat, postopoma...) naj bo opravljeno delo					
Odločitev o časovni razporeditvi dela					
Dolgoročno načrtovanje dela					
Odločitev o najemu dodatne delovne sile					
Izbira in najem dodatne delovne sile					
Nadzor in izobraževanje dodatne delovne sile					
Odločitev o vrsti in doziranju gnojil /FFS/ krmil /zdravil					
Oskrba črede					
Letni načrt predelave / prireje					
Odločitev o nabavi vrste kmetijskih strojev in opreme					
Nakup kmetijskih strojev in opreme					
Odločitev o času prodaje pridelkov/živine					
Pogajanja pri prodaji pridelkov/živine					
Pogajanje in izbor možnih finančnih sredstev (npr. Od kod boste vzeli/dobili denar za neko delo)					
Odločanje in načrtovanje investicij					
Odločitev o času plačila računov					
Knjigovodstvo					
Odločitev o sodelovanju pri različnih ukrepih in programih kmetijske politike					
Dolgoročno odločanje o proizvodni opremi in osnovni kmetijski dejavnosti					

26. Ima naslednik že daj kakšno določeno dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on

a) da   b) ne

27. Kaj nameravati vi oziroma vaši nasledniki v bodoče spremeniti? Označite s križcem.

Kmetijske površine	Kupiti, vzeti v najem oz. zakup:			Prodati, dati v najem oz. zakup:		
	☐	Površine v izmeri ____ ha		☐	Površine v izmeri ____ ha	
Izboljšanje pridelave	Povečati oziroma uvesti:			Zmanjšati oziroma ukiniti:		
	☐	Poljedelsko proizvodnjo	za .....%	☐	Poljedelsko proizvodnjo	za .....%
	☐	Mlečno proizvodnjo	za .....%	☐	Mlečno proizvodnjo	za .....%
	☐	Št. govejih pitancev	za .....%	☐	Št. govejih pitancev	za .....%
	☐	Št. prašičev in perutnine	za .....%	☐	Št. prašičev in perutnine	za .....%
	☐	Gozdne površine	za .....%	☐	Gozdne površine	za .....%
	☐	Trajne nasade	za .....%	☐	Trajne nasade	za .....%
☐	Zelenjadarstvo	za .....%	☐	Zelenjadarstvo	za .....%	
Kmetijske dopolnilne dejavnosti	Povečati oziroma uvesti:			Zmanjšati oziroma ukiniti:		
	☐	Direktno prodajo oz. trženje		☐	Direktno prodajo oz. trženje	
	☐	Oplemenitev – predelava kmetijskih proizvodov		☐	Oplemenitev – predelava kmetijskih proizvodov	
	☐	Sodelovanje v strojnem krožku		☐	Sodelovanje v strojnem krožku	
☐	Turizem na kmetiji		☐	Turizem na kmetiji		
Integrirano ali ekološko kmetijstvo	☐	Vstopiti v IP ali ekološko kmetijstvo		☐	Izstopiti iz IP ali ekološkega kmetijstva	
Zaslужek iz nekmetske dejavnosti	☐	Povečati		☐	Zmanjšati	
V načrtu nimamo dolgoročnih sprememb	☐					

28. Ali ima naslednik že sedaj kako dejavnost ali nalogo, za katero je odgovoren le on?

a) da b) ne

29. Kaj menite vi; da bo kmetija kar najbolj delovala, jo je potrebno v celoti zapustiti enemu nasledniku ali razdeliti med vse dediče?

a) Prepustiti enemu nasledniku

b) Razdeliti med vse dediče

NAJLEPŠE SE VAM ZAHVALJUJEM ZA VAŠO POMOČ IN VAM ŽELIMO OBILO ZADOVOLJSTVA TER USPEHOV PRI VAŠEM DELU.

Priloga 3: Vprašanje 12

DRAVSKO POLJE

	Popolnoma drži	Večinoma drži	Deloma drži	Redkokdaj drži	Nikakor ne drži
Moja dejavnost mi dolgoročno gledano zagotavlja preživetje.	40%	35%	10%	5%	10%
Kmetija bi naj ostala družinska.	48%	32%	16%	-	4%
Za uspešno nadaljnje gospodarjenje so potrebne velike investicije.	39%	39%	17%	-	4%
Kmetovalec sem zaradi družinske tradicije.	26%	26%	35%	13%	-
Moja dejavnost je v finančno težki situaciji.	8%	0%	52%	28%	12%
Agrarna politika mi olajšuje načrte za prihodnost.	18%	9%	45%	9%	18%
Dejavnost moje kmetije je zavrta zaradi različnih predpisov in uredb (npr. okoljevarstveni).	18%	12%	65%	-	6%
S svojo izbiro poklica (kmetovalec/ka) sem zadovoljen/a.	20%	16%	28%	12%	24%
Obseg dela na moji kmetiji je prevelik.	20%	10%	30%	5%	35%
Nobeden od mojih otrok se ne zanima za kmetijstvo.	11%	0%	0%	-	89%
Za moje dediče (naslednike kmetije) bo težko najti partnerja.	0%	7%	0%	8%	85%
V naši družini so nesoglasja glede prevzema kmetije.	0%	0%	0%	-	100%

Priloga 4: Vprašanje 12

HALOZE	Popolnoma drži	Večinoma drži	Deloma drži	Redkokdaj drži	Nikakor ne drži
Moja dejavnost mi dolgoročno gledano zagotavlja preživetje.	19%	19%	63%	-	-
Kmetija bi naj ostala družinska.	75%	6%	19%	-	-
Za uspešno nadaljnje gospodarjenje so potrebne velike investicije.	50%	38%	13%	-	-
Kmetovalec sem zaradi družinske tradicije.	33%	50%	17%	-	-
Moja dejavnost je v finančno težki situaciji.	25%	38%	19%	6%	13%
Agrarna politika mi olajšuje načrte za prihodnost.	19%	13%	25%	38%	6%
Dejavnost moje kmetije je zavrta zaradi različnih predpisov in uredb (npr. okoljevarstveni).	7%		20%	33%	40%
S svojo izbiro poklica (kmetovalec/ka) sem zadovoljen/a.	25%	38%	19%	13%	6%
Obseg dela na moji kmetiji je prevelik.	33%	20%	27%	20%	-
Nobeden od mojih otrok se ne zanima za kmetijstvo.	25%	25%	38%	6%	6%
Za moje dediče (naslednike kmetije) bo težko najti partnerja.	14%	14%	21%	14%	36%
V naši družini so nesoglasja glede prevzema kmetije.	19%	6%	38%	19%	19%

Priloga 5: Vprašanje 25: KDO ODLOČA O DEJAVNOSTIH? (Haloze)

	Gospodar odloča sam	Naslednik soodloča	Oba enako	Gospodar soodloča	Naslednik odloča sam
Dnevni načrt dela	46%	9%	35%	0%	9%
Kako (hitro, počasi, naenkrat, postopoma...) naj bo opravljeno delo	36%	9%	45%	0%	9%
Odločitev o časovni razporeditvi dela	45%	0%	55%	0%	0%
Dolgoročno načrtovanje dela	53%	0%	47%	0%	0%
Odločitev o najemu dodatne delovne sile	53%	0%	47%	0%	10%
Izbira in najem dodatne delovne sile	51%	0%	39%	0%	10%
Nadzor in izobraževanje dodatne delovne sile	36%	18%	27%	9%	9%
Odločitev o vrsti in doziranju gnojil /FFS/ krmil /zdravil	63%	10%	20%	0%	10%
Oskrba črede	43%	0%	57%	0%	0%
Letni načrt predelave / prireje	40%	10%	50%	0%	0%
Odločitev o nabavi vrste kmetijskih strojev in opreme	30%	0%	70%	0%	0%
Nakup kmetijskih strojev in opreme	37%	0%	63%	0%	0%
Odločitev o času prodaje pridelkov/živine	55%	10%	30%	5%	0%
Pogajanja pri prodaji pridelkov/živine	45%	9%	36%	0%	9%
Pogajanje in izbor možnih finančnih sredstev (npr. Od kod boste vzeli/dobili denar za neko delo)	30%	0%	60%	10%	0%
Odločanje in načrtovanje investicij	43%	0%	50%	17%	0%
Odločitev o času plačila računov	40%	0%	40%	20%	0%
Knjigovodstvo	30%	0%	60%	0%	10%
Odločitev o sodelovanju pri različnih ukrepih in programih kmetijske politike	47%	10%	43%	0%	10%
Dolgoročno odločanje o proizvodni opremi in osnovni kmetijski dejavnosti	49%	10%	41%	0%	10%

Priloga 6: Vprašanje 25: KDO ODLOČA O DEJAVNOSTIH? (Dravsko polje)

	Gospodar odloča sam	Naslednik soodloča	Oba enako	Gospodar soodloča	Naslednik odloča sam
Dnevni načrt dela	27%	27%	32%	9%	5%
Kako (hitro, počasi, naenkrat, postopoma...) naj bo opravljeno delo	29%	18%	41%	6%	6%
Odločitev o časovni razporeditvi dela	37%	21%	37%	0%	5%
Dolgoročno načrtovanje dela	30%	30%	35%	0%	5%
Odločitev o najemu dodatne delovne sile	31%	38%	23%	0%	8%
Izbira in najem dodatne delovne sile	33%	25%	33%	0%	8%
Nadzor in izobraževanje dodatne delovne sile	29%	29%	36%	0%	7%
Odločitev o vrsti in doziranju gnojil /FFS/ krmil /zdravil	29%	29%	35%	0%	6%
Oskrba črede	31%	19%	44%	0%	6%
Letni načrt predelave / prireje	38%	25%	31%	0%	6%
Odločitev o nabavi vrste kmetijskih strojev in opreme	25%	31%	44%	0%	0%
Nakup kmetijskih strojev in opreme	25%	25%	44%	0%	6%
Odločitev o času prodaje pridelkov/živine	38%	13%	44%	0%	6%
Pogajanja pri prodaji pridelkov/živine	38%	13%	44%	0%	6%
Pogajanje in izbor možnih finančnih sredstev (npr. Od kod boste vzeli/dobili denar za neko delo)	33%	13%	47%	0%	7%
Odločanje in načrtovanje investicij	21%	21%	50%	0%	7%
Odločitev o času plačila računov	40%	13%	33%	7%	7%
Knjigovodstvo	29%	12%	41%	12%	6%
Odločitev o sodelovanju pri različnih ukrepih in programih kmetijske politike	31%	15%	46%	0%	8%
Dolgoročno odločanje o proizvodni opremi in osnovni kmetijski dejavnosti	23%	31%	38%	8%	0%